

Hoe ga je om met een jong monument

Eind 2020 was het duidelijk dat ROC Mondriaan de nieuwe eigenaar zou worden van een pand met een rijke geschiedenis. De moderne eisen horend bij de wensen van de nieuwe school waren duidelijk, alleen moest er nog wel een partij gevonden worden met de juiste ervaring én een duidelijke visie om het plan te realiseren. Dit werd gevonden bij Bureau Kroner architecten.

Mark Graafland, medeoprichter van Bureau Kroner, en architect Timo van de Ven wisten vanaf het moment dat ze benaderd werden wat hen te doen stond. In een heel korte tijd moest er heel veel gebeuren om dit bijzondere pand te transformeren tot een schoolgebouw, dat zou voldoen aan alle moderne eisen en tegelijkertijd zijn monumentale waarde zou behouden.

Mark — “Er vond een architectenselectie plaats. Ik vond het een heel leuke selectie, omdat ze vroegen om een visie op het gebouw zonder al een plan te maken. Vaak wordt het een soort ‘beauty contest’, maar zij vroegen heel specifiek: ‘Hoe ga je om met een gebouw dat een jong monument is en hoe ga je met ons dat proces in?’ We zijn er meteen ingedoken om antwoord op die vragen te kunnen geven en hebben een visie opgesteld. Er werd ook gevraagd naar onze contacten met monumentenzorg. Die hadden we. We hadden recent voor de Europese School het monumentale gebouw van het voormalige Aloysiuscollege in Den Haag gerenoveerd en getransformeerd.”

Jullie kwamen als winnaar uit de bus. Wat was doorslaggevend denken jullie? Mark — “Wij hebben, zoals de vraag was, geen plan gemaakt. De andere bureaus waren losgegaan met 3D-modellen. Wij hebben ons heel erg op het proces gericht: hoe gaan we er met elkaar iets goeds van maken in plaats van wat gaan we doen. Dus hoe ga je met monumentenzorg om, hoe ga je met alle gebruikers om, hoe ga je zorgen dat het pand flexibel is? We hebben de nadruk gelegd op het proces en op de wijze waarop we om zouden gaan met de bijna onmogelijke opgave om voor de zomer een bouwaanvraag in te dienen. Daarom hebben we het vertrouwen gekregen om dit te gaan doen.”

Voor deze bijna onmogelijke opgave hebben jullie je hand niet omgedraaid. Hoe zag het tijdspad eruit? Timo — “In een half jaar van nul naar een bouwaanvraag indienen, is echt extreem snel. In de zomer 2021 hebben we de vergunningsaanvragen ingediend. Daarvoor hebben alle verkennende gesprekken met monumenten-

De school moest duurzaam worden en gezond. Daarvoor moesten er ventilatiekanalen worden aangebracht door het hele pand.

zorg plaatsgevonden op basis van de tekeningen en plannen. Binnen een maand moesten we al de eerste plattegronden neerleggen met een voorstel voor de inrichting van de lokalen en leerrichtingen.”

Mark — “Daar hadden we ook bepaalde ideeën over hoe we dat gingen doen. Ik denk dat we daarom ook geselecteerd zijn. Wij doen heel veel aan participatie. Niet alleen als we nieuwbouw realiseren in een wijk en de burens ongerust zijn, maar juist ook met gebruikers van gebouwen. In dit geval hebben we voorgesteld om met de docenten, dus niet alleen de directie of facilitair management, workshops te organiseren over hoe je dit gebouw zou kunnen gebruiken en welke sfeer je daarin wilt bereiken.”

Hoe is de indeling van het gebouw tot stand gekomen?

Timo — “Het gebouw bestaat uit twee onderdelen: een vierkant gebouw met een heel groot atrium en een langwerpig gebouw met een gang en aan weerszijden lokalen. Vroeger was de scheiding heel duidelijk: je had praktijk in het ene gedeelte en theorie in het andere gedeelte. De workshops aan het begin van het traject waren bedoeld om de verschillende mogelijkheden met elkaar te onderzoeken. Wat gaan we doen? Theorie en praktijk door elkaar heen of is het logischer om alles te clusteren? Er waren meerdere scenario’s. Die discussie hebben we samen gevoerd, met alle gebruikers.” **Mark** — “Dat is veel sterker dan dat een directeur bepaalt en mensen daarna zeggen: wie heeft dat nou bedacht? Het is niet één idee, het is ook niet ons idee, het is iets wat je met elkaar ontwikkelt.”

Gekozen is om alle praktijkruimten op de begane grond te situeren. Welke afwegingen zijn hierin gemaakt? **Timo** — “Het idee is dat als je de studenten wilt triggeren om tot een beroepskeuze

te komen, dat je voor kruisbestuiving tussen de verschillende leerrichtingen moet zorgen. Daarom is er gekozen om de hele begane grond in te richten als praktijkruimte en de theorielokalen omhoog te brengen, zodat als je het pand in- en uitloopt altijd even in aanraking komt met de horeca, de autotechniek, de zorgtak en weet ik wat meer. De entreeopleidingen geven studenten de kans om te proeven van de verschillende mogelijkheden.”

Mark — “Overall is gekozen voor transparantie. Je kijkt vanaf het atrium zo de timmerwerkplek in, je ziet wat mensen doen. Dat kan ertoe leiden dat mensen zeggen: ‘Dat lijkt me interessant, dat wil ik ook’. Die tastbaarheid en zichtbaarheid was een belangrijk uitgangspunt voor het ontwerp.”

Een monument verbouwen doe je niet zomaar. Wat komt daar allemaal bij kijken?

Timo — “Het is een jong monument, er bleek nog heel weinig informatie te zijn. Daardoor moest er in korte tijd veel aanvullend onderzoek gedaan worden. Zo zijn er analyses gemaakt van de bouwhistorische waarde van het gebouw: wat is waardevol, wat is later toegevoegd? Het gebouw heeft natuurlijk zestig jaar geleefd zonder dat het een bijzondere status had. Daarvan hebben we gezegd: we behouden wat waardevol is, repareren wat nodig is, maar laten de ‘littetekens’ wel zien omdat het levensverhaal van het gebouw zichtbaar mag zijn. Dus waar ooit een deur is weggehaald of net een ander kleurtje tegel is toegepast, laten we dat gewoon zitten en waar nodig voegen we iets toe. Bijvoorbeeld als het gaat om de veiligheid van de trapleuningen. Die moesten verhoogd worden om te voldoen aan de moderne maatstaven. Dat is een van de oplossingen die we zo verfijnd en secuur mogelijk hebben toegepast zodat niemand het ziet.”

Wat zijn de uitdagingen geweest voor jullie als architecten?

Mark — “Wat bijzonder is aan dit gebouw, en wat voor ons architecten echt een geschenk is en ook voor ROC Mondriaan, is dat het gebouw oorspronkelijk als technische school is ontworpen en de lokalen allemaal extreem hoog zijn en verhoudingsgewijs heel groot. Dit gaf ons de mogelijkheid om creatief om te gaan met de ventilatiekanalen. Timo heeft allemaal verschillende analyses gemaakt: gaan we de installaties wegstoppen in de lokalen achter systeemplafonds of is het slimmer om die hele grote kanalen juist zichtbaar te maken en buiten de lokalen te houden?”

Timo — “Uiteindelijk hebben we ervoor gekozen om in de gangen de ventilatiebuizen te installeren vanuit de gedachte: als we alles in de gangzone doen, kunnen we de klaslokalen open en licht houden. Dat zijn toch de plekken waar mensen de meeste tijd doorbrengen. De kanalen in de gang benadrukken het technische aspect goed en ze doorbreken de klankkast.”

Hoe zijn jullie tot het juiste palet van kleuren gekomen?

Mark — “We hebben een hele kleurenanalyse laten maken en een kleurexpert ingeschakeld die echt met een scalpel is gaan krassen op kozijnen en trapleuningen om te zien welke kleuren er ooit toegepast waren. We hadden alleen maar zwart-wit foto's, dus konden dat aan de hand van de beschikbare beelden niet herleiden.”

Timo — “De verbouwingen zijn in de afgelopen zestig jaar nooit bijgehouden. We zagen wel een kleur blauw, rood of wit, maar we wisten niet: is dit nou de eerste, de tweede of derde verflaag? Dus is er kleurhistorisch onderzoek bij gekomen. Onder de microscoop werden verfresten bekeken om te zien welke deeltjes er in de verf zaten. Bijna een soort archeologisch onderzoek.”

Mark — “Er is vervolgens een heel kleurenpalet gemaakt, dat gebaseerd is op de kleurenstudies die we hebben laten doen, maar dat ook gebaseerd is op de kleuren in de wandschildering in de gang.”

Timo — “Er was een duidelijke wens vanuit ROC Mondriaan om niet met knalgeel, knalrood en knalblauw te gaan werken. Dat was voor ons aanleiding om te zeggen: we hebben Mondriaan in eerdere fases van zijn leven juist meer pastelkleuren zien gebruiken, laten we daarmee spelen. Zo hebben we op zachtere manieren de kleuren toegepast die we in het gebouw zijn tegengekomen.”

De gele lichte bakstenen laten zien dat hier ooit een aanbouw tegenaan heeft gestaan.

Die wandschildering heeft een bijzondere betekenis voor het pand. Kun je daar iets meer over vertellen? *Mark* — “We hebben een oud artikel gevonden waarin de architecten Molenaar en Sips zijn geïnterviewd. Daarin gaven ze aan dat ze met het gebouw, en dan met name het atrium, de sfeer wilden nabootsen van de werkomgeving waar de leerlingen later zouden komen te werken. De wandschildering is ook typisch uit die tijd. Alle beroepen waarvoor de leerlingen werden opgeleid, zie je terug in de wandschildering. Je ziet de fabriek, je ziet mensen aan het werk, alles is erin verwerkt.” *Timo* — “De wandschildering is bijzonder en nog heel mooi. Driekwart van de schildering is intact. Dat iemand een keer met een krijtje zijn naam erop heeft geschreven, dat is helemaal niet erg, dat maakt het levend.”

Welke uitdagingen kwamen jullie nog meer tegen? *Mark* — “Het was een interessante uitdaging om de gevel enigszins te verduurzamen. Met de opdrachtgever en installatie-experts hebben we besloten om de muren niet te isoleren, maar alleen het dak te isoleren en verder al het geld te steken in duurzaam glas. Alle ramen konden open, dat is voor een school vanuit veiligheids-overwegingen niet altijd even wenselijk, maar voor de toevoer van frisse lucht is het wel ideaal. Dit was een discussie met monumentenzorg. Wat is nou belangrijker? Het oorspronkelijke beeld behouden of voldoen aan de huidige veiligheidsnormen uit het bouwbesluit? Wat wij dan leuk vinden is om voor beide een oplossing te zoeken. Dus niet alleen maar een hekje ervoor, maar dat je iets ontwerpt dat past in de structuur, niet te veel opvalt en tegelijkertijd ervoor zorgt dat het raam open kan blijven. Want dat was de andere optie: gewoon het raam dichtschroeven. Dat vonden we zonde, zeker met het oog op het concept Frisse Scholen.”

Hoe zorg je ervoor dat zo'n gebouw flexibel blijft en mee kan bewegen met de tijd? *Mark* — “Heel veel lokalen zijn flexibel in te richten, daar hebben we zeker rekening mee gehouden. De keukens zitten wel op een vaste plek, dat verander je niet zomaar, maar daar hebben we weer goed nagedacht over de aangrenzende lokalen. Zo is de keuken gekoppeld aan de kantine, of het studentenrestaurant zoals ze het noemen in de Meppel. Een van de keukens wordt gebruikt voor het restaurant, mensen leren daar ook cateren. Gespiegeld daaraan ligt een identieke keuken en die ligt juist naast de zorgtak, omdat studenten moeten leren hoe ze eten moeten bereiden in de thuiszorg. Dit is weer zo'n voorbeeld van waar we samen in de verkennende fase, tijdens de workshops, achter zijn gekomen.” *Timo* — “Er is voldoende marge voor groei. We hebben ook al scenario's laten zien over uitbreidingen die mogelijk zijn.”

Het pand is inmiddels in gebruik genomen. Wat zijn de eerste geluiden die jullie terugkrijgen? *Mark* — “Ik hoor tot nu toe alleen maar enthousiaste verhalen. Dat is heel leuk. Als ik in de school rondloop en zie hoe studenten en docenten gebruikmaken van de school en de lokalen, word ik daar wel blij van. Je ziet de school echt tot leven komen. Nu is alles nog wat clean, maar dat gaat veranderen. We zouden het mooi vinden als er nog planten in het atrium komen, chillhoeken met meubels en dat de vitrinekasten straks gevuld zijn.” *Timo* — “Het idee van alle praktijklokalen op de begane grond komt in de praktijk goed tot zijn recht, zien we. Het is één groot kennismakingscentrum. Daar is dit gebouw echt perfect voor.”

Driekwart van de bijzondere wandschildering is nog intact.